

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає багато істотних змін в системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, на основі ідеї сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямків, проблем та шляхів розвитку соціальної сфери України в умовах євроінтеграції.

В статті, розглянуто сутність, принципи соціальної політики та основні завдання соціальної політики, її пріоритетні напрями. Розглянуто ряд показників, що використовуються для оцінювання соціальної політики. Визначено роль соціальної політики в соціально-економічному розвитку суспільства. Досліджено сучасні тенденції в здійсненні соціальної політики, пріоритети, які дадуть змогу втілювати в життя принципи соціальної справедливості й забезпечити постійне підвищення добробуту населення. Доведено пріоритетність соціальної політики серед інших напрямів внутрішньої політики держави.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальна політика, соціальне забезпечення, соціальний захист, євроінтеграція.

The process of deepening integration into the world economic community involves many significant changes in the system of government, which is a socio-economic system, based on the idea of combining economic efficiency as a result of the effectiveness of market forces and social compromise. Therefore, the search for effective mechanisms and effective methods of functioning of the social protection system is an urgent area of scientific research and an actual practical task. The purpose of the article is to identify priority directions, problems and ways of development of social sphere of Ukraine on the path of European integration.

The article deals with the problems of the essence of social policy and the main tasks of social policy. The principles of social policy, its main priority directions have been clarified. A number of indicators that are used to evaluate social policy are considered. The role of social policy in the socio-economic development of society is analyzed. The modern tendencies in the implementation of social policy are investigated, the main ways of its implementation are determined. It has been proved that improving the effectiveness of regulatory measures to promote social and economic development of society is largely achieved through the creation of new and improvement of existing institutions and institutions of the social sphere.

Priorities that will enable to implement the principles of social justice and to ensure the continued welfare of the population it is Proved that the operation of the national economy and Ukraine's aspirations to join the European Union is impossible without creation of system of legal, economic, organizational and other measures of public and private institutions and organizations that will impact and contribute to maintaining social stability in the society, creation of conditions for growth of welfare of the population, ensuring proper level and quality of life of the population.

Priorities of social policy among other areas of domestic policy. Because the need for changes in the social sphere due to the goals and objectives of the General economic reforms and reforms of public administration, one of which is decentralization.

Key words: *social sphere, social policy, social security, social protection, European integration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головним завданням на шляху соціально-економічного прогресу в державі має стати забезпечення передумов реалізації прав і свобод громадян, утвердження середнього класу й подолання бідності населення. Для забезпечення соціальних гарантій держава має сприяти розвитку соціальної сфери й проводити виважену соціальну політику. Так як соціальна сфера є підсистемою національної економічної системи, яка охоплює явища, процеси, види діяльності й об'єкти, що стосуються забезпечення життєдіяльності суспільства, людини, задоволення її потреб, інтересів, то однією з передумов соціальної безпеки є формування та реалізація активної та сильної соціальної політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремим аспектам соціальної сфери присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні вчені та фахівці, зокрема А.Александрова, А. Базилюк, Н. Борецька, Л. Вернигора, В. Волик, Д. Галлагер, О. Гаряча, Н. Гринчук, Ю. Дехтяренко, Б. Зайчук, І. Калачова, В. Кириленко, Е. Лібанова, М. Ліборакіна, Б. Надточій, Л. Ніконова, В. Новіков, Б. Річман, В. Скуратівський, М. Ганслі Теренс, Й. Хендшель, П. Таундсен, Ю. Шклярський та багато інших. Вклад вчених у вивченні актуальних питань функціонування соціальної сфери є дуже вагомим, але не слід недооцінювати необхідність розвитку та вивченню питань, які стосуються подальшого розвитку соціальної сфери на шляху євроінтеграційних процесів.

Формулювання мети статті. Метою статті є огляд основних підходів щодо забезпечення ефективного функціонування соціальної сфери, а також обґрунтування завдань та пріоритетних напрямів соціальної політики, враховуючи посилений вплив інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прагнення України увійти в Європейську співдружність країн неможливе без створення системи правових, економічних, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть та сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення. Реалізація соціальної політики стосовно будь-якої категорії громадян неможлива без здійснення їх соціального захисту, а соціальний захист – важлива складова соціальної політики та необхідний елемент функціонування держави в умовах ринкової економіки. Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає багато істотних змін в системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, на основі ідеї сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Наявність дієвої, ефективної системи соціального захисту – це свідок рівня розвитку держави, його відповідності вимогам часу.

Соціальна політика – це діяльність держави у сфері соціального забезпечення та соціального розвитку, система заходів, спрямованих на підвищення якості і рівня життя населення [6]. Основною метою соціальної політики є створення умов для її функціонування згідно із стратегією економічного розвитку та фінансової стабілізації. Кінцевим результатом

цього процесу має бути забезпечення достатнього життєвого рівня населення, поліпшення демографічних показників, розвиток трудових ресурсів, пенсійна реформа та відновлення освітнього та наукового потенціалу. Акцент переноситься на посилення соціального захисту, реформування системи соціального забезпечення – страхування, пенсійних виплат, розвитку адресної допомоги тощо.

Цілі соціальної політики на шляху євроінтеграції доцільно визначити наступні: наповнення реформ соціальним змістом; розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства; активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері; забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян; створення кожній людині можливостей реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту; стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення середнього класу; забезпечення відтворення населення, оптимізація ситуації на ринку праці; гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування почуття соціальної солідарності.

Соціальна політика за умов трансформації суспільних відносин формування соціальної держави й громадського суспільства має на меті знизити, а в перспективі звести нанівець роль у соціальному житті чинників, що втрачають соціальне значення або гальмують процес суспільної соціодинаміки, і створити умови для посилення ролі чинників, детермінант, що сприяють соціальному поступу, посилюють соціальну безпеку людини [4]. У цьому зв'язку завданнями соціальної політики є:

- 1) створення умов для реалізації соціального потенціалу людини;
- 2) сприяння розвитку соціальних, соціально-ринкових відносин;
- 3) перетворення соціальних чинників на одну із домінант економічного зростання;
- 4) розвиток соціально-трудова відносин;
- 5) реформування системи соціального захисту, соціального страхування, пенсійного забезпечення;
- 6) реформування ринку праці та зайнятості населення.

Важливими умовами ефективного реалізації соціальної політики є: утвердження динамічності механізму регулятивної діяльності, спрямованої на збагачення соціального потенціалу суспільства; пошук її ефективних способів та форм, усунення невинуватених і малоефективних, насамперед консервативних методів регулювання, що гальмують процес утвердження цінностей соціального буття; відмова від форм та методів управління, що породжують соціальне відчуження людини.

Отож, соціальна політика держави втілюється у суспільних програмах і соціальній практиці та охоплює: регулювання соціальних відносин у суспільстві, забезпечення ефективного зайнятості, розподіл і перерозподіл доходів, формування стимулів до високоефективної праці; забезпечення розвитку соціальної інфраструктури, захист навколишнього середовища.

В основі соціальної політики мають лежати принципи:

- раціональності (досягнення оптимального співвідношення мети соціальної політики й засобів її реалізації);
- соціальної справедливості (створення однакових можливостей для всіх членів суспільства);

- соціальної безпеки (передбачення певних життєвих ризиків) [1].

Об'єктами соціальної політики є: ринок праці та зайнятості, система соціального забезпечення й захисту населення; елементи соціальної інфраструктури, громадяни як споживачі. Суб'єктами соціальної політики є: держава, яка відповідає за створення й здійснення цієї політики, органи законодавчої та виконавчої влади.

Соціальне забезпечення як складова соціальної політики є одним з провідних напрямків роботи Міністерства соціальної політики і є основною функцією соціальних працівників, що зайняті в управліннях соціального захисту населення. Адже, соціальне забезпечення – це передбачена чинним законодавством система соціально-економічних державних заходів, що направлені на допомогу громадянам у старості, сім'ям, в яких є діти, та окремим категоріям громадянам, що втратили годувальника, у випадку тимчасової непрацездатності, втрати робочого місця та ін.

При реалізації соціальної політики соціальний захист ставить перед собою такі завдання:

- забезпечення рівня життя громадян України не нижче прожиткового мінімуму, встановленого державою для кожної категорії відповідно до потреб;
- регулювання соціально-економічних відносин для попередження соціальної напруженості в суспільстві, яка може бути зумовлена соціальною нерівністю (за етнічною, економічною, релігійною ознаками).

Для оцінювання соціальної політики використовують ряд показників:

- соціально-демографічні (кількість населення, його склад за віком, статтю, соціальним станом, особливості відтворення й міграції населення);
- узагальнені показники добробуту населення (валовий національний продукт на душу населення, обсяг фондів невиробничого призначення, сукупні ресурси для споживання);
- показники, що характеризують умови і оплату праці (темпи скорочення ручної праці, підвищення кваліфікації робітників, оплата праці);
- показники розвитку сфери послуг;
- показники зростання доходів і споживання населення (динаміка й структура реальних доходів населення, обсяг продажу товарів на душу населення; споживання продуктів харчування й непродовольчих товарів);
- показники, які оцінюють результативність соціальної політики (рівень та якість життя населення) [5].

Рівень та якість життя є інтегрованими показниками соціально-економічного розвитку країни.

Усвідомлюючи складність соціально-економічної ситуації в країні, головним пріоритетом було визначено підвищення якості та рівня життя українських громадян.

При цьому поставлено одне з нагальних завдань: не пасивне пристосування соціальної політики до обмежених фінансово-матеріальних ресурсів країни, а визначення основних пріоритетів та активне впровадження реформ, які дають змогу втілювати в життя принципи соціальної справедливості й забезпечити постійне підвищення добробуту населення.

Так, першим пріоритетом була визначена комплексна реформа системи оплати праці, запровадження європейських стандартів у сфері соціально-трудова відносин. Другим пріоритетом – реформа системи пенсійного забезпечення. Третім – забезпечення адресності в

наданні державної соціальної допомоги. Четвертим важливим напрямом було визначено децентралізацію системи соціальних послуг та їх розвиток на рівні територіальних громад.

Однак, не можливо не погодитись з думкою А. Колота, що соціальна політика не може бути ефективною, якщо її об'єктом є виключно соціально уразливі верстви населення, які, безумовно, потребують уваги з боку держави і суспільства в цілому. Умови, необхідні для підтримки соціально уразливих груп непрацюючого населення, створюються зайнятими в суспільному виробництві, на яких можуть і повинні поширюватися заходи щодо їх соціальної підтримки та розвитку [2]. Адже це підтверджується досвідом розвинених країн, який свідчить, що в умовах інноваційного розвитку збільшення суспільного та індивідуального багатства, а також розвиток самого суспільства неможливі без проведення активної, системної соціальної політики. При такій політиці «...система соціального захисту є не просто актом гуманності суспільства, а незаперечним мотивом, стимулом діяльності працюючих, де чільне місце посідають напрями соціальної політики, що пов'язані із забезпеченням подальшого розвитку існуючої економічної та господарської систем» [2]. За цих умов соціальна політика має стати домінуючим напрямом державної політики, створюючи тим самим можливість для процвітання країни та підвищення рівня життя кожного її громадянина.

Як внаслідок трансформаційних процесів, в Україні виникла поляризація суспільства. Яке поділилось практично на дві частини: найбагатші верстви населення, які отримують надприбутки та мають привілеї, і соціально уразливі верстви населення, які потребують відповідної державної допомоги і становлять більшість населення країни. Соціальна нерівність у сучасному українському суспільстві створює негативний економічний ефект, який досить яскраво спостерігається в динаміці соціально-економічного розвитку національної економіки.

Отже, слід зауважити, що державну соціальну політику слід розглядати як багаторівневу і багатофункціональну систему, яка зможе забезпечити соціальний і економічний розвиток країни шляхом активізації людського капіталу та максимальної реалізації його інноваційного потенціалу. Серед інших складових внутрішньої політики держави пріоритетність соціальної політики зумовлена тим, що вона:

- є своєрідним індикатором розвитку суспільства, що сприяє зниженню соціального напруження, зростанню добробуту населення, досягненню рівноваги та стабільності в суспільстві;

- виконує регулюючу і стимулюючу роль у динамічному розвитку суспільства;

- покликана забезпечити гарантовані Конституцією України права і свободи громадян;

- є інтегральною частиною макроекономічного регулювання, оскільки реалізація заходів соціальної політики впливає на низку економічних параметрів, збільшує норму споживання і зменшує нагромадження, підвищує сукупний попит.

Висновки. Отже, стратегічна мета України досягти рівня економічно розвинутої держави потребує подальшої роботи щодо удосконалення захисту прав і свобод людини, демократизації всіх складових суспільного життя, економічного зростання та забезпечення механізмів і умов для створення матеріального та духовного добробуту населення. Через те, необхідність проведення змін у соціальній сфері обумовлено завданнями і цілями загальних економічних реформ, та реформами державного управління, однією з яких є децентралізація.

Список використаних джерел та літератури:

1. Давидюк О.О. Соціальна політика в умовах поглиблення соціальної нерівності в Україні. Центр перспект. соц. дослід. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua/index.php?option>
2. Колот А. Міфи соціальної політики, або з чого слід розпочати формування нової моделі. Дзеркало тижня. 2010. 23-29 січ. № 2 (781).
3. Крюков О.І. Соціальна політика як необхідна умова функціонування соціальної держави. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Х.: вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр». 2010. №1 (37). С. 1-4.
4. Стойка А. Розвиток системи соціального захисту як основи стратегічного планування в соціальній сфері. Державне управління та місцеве самоврядування. 2010. № 1 (4). С. 1-10.
5. Харченко А.М. Соціальна проблема глобалізації – бідність: шляхи її подолання. Трансформація глобальної економіки. 2012. № 1(5). С. 7-12.
6. Яременко О.О. Соціальна політика: теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації: Монографія. Статті. Виступи. Інтерв'ю: Ін-т економіки та прогнозування НАН України; УІСД ім. О. Яременка, 2006. 480 с.